

dr hab. Hanna Wojdała - Markowska, prof. uczelni
Wydział Sztuki
Uniwersytet Technologiczno – Humanistyczny
w Radomiu

Radom, 10.09.2021r.

**Ocena rozprawy doktorskiej,
Pani mgr Anny Świętek
sporządzona w związku z przewodem doktorskim
wszczętym w dziedzinie sztuk pięknych w dyscyplinie artystycznej sztuki projektowe,
uchwałą nr 87/2018/19
Rady Wydziału Tkaniny i Ubioru z dnia 17 kwietnia 2019r.**

**procedowanym przez
Akademię Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi
działając na podstawie art. 6 pkt 3 i pkt 4 Rozporządzenia
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018r. w sprawie szczegółowego
trybu i warunków przeprowadzania czynności przewodzie doktorskim, w postępowaniu
habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 poz.261)**

Temat rozprawy: Odzież jako komunikat pozawerbalny. Autorska kolekcja ubrań szkolnych.

Promotor rozprawy: prof. dr hab. Dorota Sak

Podstawowe informacje na temat kandydata:

Anna Świętek studiowała w latach 2002 – 2006 w Wyższej Szkole Biznesu w Tarnowie na kierunku Zarządzanie i Marketing (studia I stopnia), w latach 2008 – 2010 w Wyższej Szkole Prawa i Administracji w Rzeszowie na kierunku Administracja (studia II stopnia) oraz w latach 2013 – 2014 na studiach podyplomowych na Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi na kierunku Moda Stylizacja Trendy. Od 2016r. jest studentką Doktoranckich Studiów Środowiskowych na Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi. Od 2013r. uczestniczyła czynnie w: szkoleniach, warsztatach, konferencjach, wystawach, pokazach mody o zasięgu lokalnym, ogólnopolskim, międzynarodowym. Wśród najważniejszych imprez kulturalnych można wymienić: Off Fashion w Kielcach, Wrocław Fashion Meeting czy Centrum Sztuki Moście w Tarnowie, gdzie była organizatorem i pełniła funkcję kuratora wystaw z zakresu mody i dziedzictwa kulturowego. Uczestniczyła w sympozjach i plenerach w Kosowie, Glinianach, Winnikach, Kołomyi na Ukrainie. Zawodowo związana była z firmami produkującymi odzież i biżuterię (*Polish Fashion Jewellery, Tarnów; AS Look, Tarnów; Polygon, Wola Rzędzińska;*), a także tworzyła własną markę projektową. W latach 2015 – 2018 prowadziła zajęcia z historii mody, trendów w modzie, teorii kolorów i podstaw wisażu w Centrum Nauki i Biznesu „Żak” Sp. z o.o. w Krakowie, a od 2017r. jest wykładowcą historii ubioru w Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.

Treść recenzji:

„Moda minionych czasów przemawia do wyobraźni, budząc ciekawość, nostalgię, czasem zdziwienie. Ludzie nie tylko wyglądali inaczej, ale też inaczej się poruszali, w odmienny sposób wyrażali swoją tożsamość narodową i status społeczny. Jednak podobnie jak my, szukali w modzie zaspokojenia rozmaitych potrzeb ciała i ducha, czyniąc z niej zwierciadło historii, zmieniających się obyczajów i niezmiennej chęci podobać się”. Prezentowane powyżej rozważanie historyka sztuki, kostiumologa, tłumaczki Małgorzaty Możdżyńskiej – Nawotka, które znajdziemy w książce

„O modach i strojach” posiada w moim przekonaniu ponadczasowe przesłanie dotyczące również ocenianej dysertacji doktorskiej. „Odzież jako komunikat pozawerbalny. Autorska kolekcja ubrań szkolnych” to wynik długotrwałego, wnikliwie prowadzonego, wielokierunkowego procesu poznawczego i badawczego, którego autorką jest mgr Anna Świętek. Opracowanie teoretyczne stało się nie tylko szeroko pojętym kompendium wiedzy dotyczącej różnych aspektów ubioru szkolnego ale również rodzajem autorskiego pamiętnika prezentującego fotografie zgromadzonych rodzinnych artefaktów, który prowadzi nas do prezentacji zrealizowanej kolekcji. Maria Gołaszewska w „Kulturze estetycznej” pisze: „*Innym sposobem włączania sztuki w całokształt życia jest traktowanie jej jako środka przekazu pewnych prawd o świecie, ujmowanie jej głównie w funkcji poznawczej. Tu otwiera się szerokie pole możliwości co do rozmaitego typu wiedzy i różnych sposobów jej poszukiwania w sztuce. (...) dzięki dziełu sztuki człowiek rozszerza zakres wiedzy o sobie samym*”. Podczas zapoznawania się i analizowania treści zawartych w dysertacji doktorskiej miałam poczucie ucziwości dociekań w prowadzonych przez doktorantkę badaniach, bezstronności jej ocen, pasji twórczej i przekraczania tradycyjnego widzenia w szukaniu rozwiązań projektowych dla wybranej grupy odbiorców. Autorka wykazuje się swobodą i biegłością w wieloaspektowym obszarze pojęcia ubioru oraz w umiejętnym wykorzystaniu i powiązaniu wiedzy z zakresu ukończonych studiów na kierunkach marketingu, prawa i administracji oraz projektowania ubioru. Deklaruje heurystyczne metody działania oparte na odkrywaniu, badaniu, twórczej analizie, komunikacji zwrotnej, kreowaniu rozwiązań w oparciu o myślenie lateralne. Cytat autorki: Kartezjusz „*(...) intuicyjne odczuwanie prawdy bywa nieraz pewniejsze niż dowód uzyskany w drodze dedukcji logicznej (...)*” oraz Albert Einstein „*(...)wyobraźnia jest ważniejsza niż wiedza(...)*”. Interakcje wywołane wiedzą i umiejętnościami uzyskanymi podczas studiów na różnych kierunkach i w odmiennych specjalizacjach pozwoliły doktorantce na znalezienie w proponowanej kolekcji ubioru młodzieżowego rozwiązania z wartością dodaną dotykowo – sensoryczną. Jednakże fundamentalne znaczenie w uzyskaniu finalnego rozwiązania ma cały proces twórczy zawarty w opracowaniu teoretycznym. Wartość dodatkową i unikalną stanowi zgromadzenie wielu obserwacji i informacji dotyczących ubioru szkolnego, wcześniej nieopracowanych w jednej monografii. Praca liczy 198 stron, które są przetłumaczone na j. angielski, zawiera wstęp, siedem rozdziałów, wnioski. Na bibliografię składają się: 32 pozycje literaturowe, 2 tytuły czasopism, 30 adresów stron internetowych, 9 podpisów ilustracji, 107 pozycji filmów oraz 12 pozycji seriali o obyczajowej tematyce szkolnej, uczniach, licealistach, studentach. Poruszane zagadnienia historyczno – socjologiczne czy rozważania psychologiczno – społeczne, które prowadzi doktorantka ujawniają złożoność tematu zależną od omawianego czasu i miejsca. Czasy aktualne prezentują skrajne postawy, ewoluowanie i poszerzanie ram pojęcia mundurka. Wśród wyników analizy różnych aspektów tego pojęcia na przestrzeni od połowy XX wieku do dziś najbardziej charakterystyczne to: mundurek postrzegany jako symbol podziału klasowego świadczący o pozycji społecznej rodziców ucznia czy mundurek jako komunikat członkostwa w elitarniej szkole charakteryzującej się wysokim poziomem nauczania i przynależnością państwową. Możemy przypuszczać, że taki strój wraz z emblematami, nakryciami głowy, fasonami i określoną kolorystyką odzieży często związanymi z historią, lokalnymi tradycjami szkoły, asortymentami garderoby codziennej, strojem gimnastycznym, sprzętem sportowym czy numerem w księdze ucznia stanowił i stanowić będzie źródło dumy czy w skrajnych przypadkach snobizmu ich właścicieli. Pierwszy zaprezentowany przykład stanowi Zakład Naukowo – Wychowawczy Ojców Jezuitów mieszczący się w Bączkowicach pod Chyrowem koło Przemyśla. Szkoła działająca w latach 1883 – 1939 została uznana za jedną z najlepszych w Polsce i w Europie. Była placówką oświaty niezwykle nowoczesnie wyposażoną, z dodatkową infrastrukturą oraz gronem wybitnych nauczycieli i absolwentów. Mundurek szkolny zarówno galowy jak również codzienny szyty był na miarę, a wszystkie elementy wyprawki szkolnej dopełniały wizerunku ucznia tamtego czasu. Współcześnie prezentowane mundurki należą do uczniów Szkoły Pijarskiej w Łowiczu. Charakteryzują je tradycyjne fasony i klasyczna kolorystyka oraz dekoracje „*(...)zawierają również pasek łowickiego pasiaka wskazujący na przynależność do małej ojczyzny jaką jest region łowicki(...)*”.

Doktorantka przytacza w dysertacji słowa dr Marty Zahorskiej, socjolog z Uniwersytetu Warszawskiego: „(...) *Mundurek, to dziś przede wszystkim sztandar noszony poza szkołą, symbol prestiżu i znak przynależności do elity. Nie przypadkiem jednolity strój wprowadzają szkoły najlepsze, najbardziej renomowane i najdroższe. Z ich punktu widzenia to także chwyt marketingowy*”. Anna Świętek przedstawia różne fazy historii mundurka szkolnego po zakończeniu II wojny światowej. Interesująco skonstruowane opisy oraz zamieszczone ilustracje i zdjęcia pokazują minione czasy szkolne nie bardzo odległe, a jednak często pogrzebane w naszej niepamięci. Przez kilka pierwszych powojennych dziesięcioleci moda szkolna czy również jej brak związane były z poziomem zamożności naszego społeczeństwa oraz wynikały z zaistniałego systemu politycznego i gospodarczego. Ostatnie lata to mix psychologiczno – społeczno – ideowych postaw, który przekłada się na modę, modę szkolną, modę zachowań. Idąc za słowami Coco Chanel „(...) *moda jest na ulicy, w powietrzu, wszędzie*(...)”. Doktorantka jako uważna obserwatorka i analityczka życia społecznego wychwytuje równocześnie skrajne postawy w traktowaniu ubioru szkolnego. Dla znacznej większości współczesnej młodzieży szkolnej mundurek z lat sześćdziesiątych czy siedemdziesiątych XX wieku jest anachronizmem, podobnie jak czasy PRL. Reforma oświaty „Zero przemocy w szkole” z 2007r. i jej słuszne idee zawarte w haśle przewodnim nie uzyskały aprobaty w temacie powrotu klasycznego fasonu mundurka do szkół. Forma jego noszenia pozostająca w mechanizmie nakazu stała się powodem protestu przeciwko powszechnej uniformizacji. Pokolenie Milenialsów, zamożniejsze i bardziej pewne swojej pozycji społecznej, przestało przykładać wagę do prozaicznej funkcji ochrony ubrania jaką niegdyś spełniał szkolny fartuszek. Obecnie najważniejszy stał się przekaz, że ów szkolny fartuszek tłamsi możliwość uzewnętrznienia swoich indywidualnych upodobań w ubiorze. Poczucie przytłoczenia, minimalizowania znaczenia jednostki, źle kojarzonego uniformu szkolnego, a także całego systemu oświaty pokazują nam kadry z filmu „The Wall”. Równocześnie obserwujemy skrajną postawę dobrowolnej deklaracji przynależności do społeczności klas mundurowych, pożarniczych, marynarskich czy szkół katolickich. Młodzi ludzie – uczniowie szkół, prezentują permanentną potrzebę akcentowania swojej wolności, potrzebują zauważenia i akceptacji ale pragną być osadzeni w grupie rówieśników, w której są rozumiani, z której ideami się utożsamiają. Dress code staje się wypadkową wszystkich idei takiej mniejszej czy większej społeczności. Projektowanie kolekcji to zawsze szukanie wzajemnej harmonii i równowagi pomiędzy odpowiedzialnością projektanta, oczekiwaniami odbiorców, aktualnymi i prognozowanymi trendami, współczesnym wzornictwem a psychologią ubioru. Moda to także branża ogromnych zysków ekonomicznych na całym świecie. Doktorantka określa młodzież jako „(...) *grupę konsumentów dysponujących siłą nabywczą* (...) oraz wskazuje na (...) *zachowania konsumpcyjne przejawiające się podążaniem za nowymi trendami w modzie młodzieżowej i współtworzenie ich* (...)”. Autorka w dysertacji poświęca miejsce słynnym subkulturom szkolnych mundurków wywodzącym się ze Stanów Zjednoczonych i Japonii, chociaż założona przez nią fokusowa grupa badawcza (młodzieży 13-19 lat – 40 osób ze szkół powszechnych i prywatnych) kojarzy „ (...) *XXI wiek jako czas koegzystencji różnych stylów ubierania się i niemal całkowitą eliminację subkultur*” . Ważne są jednak miejsce, rola oraz wpływ omówionych subkultur XX wieku na realizację kolekcji sławnych projektantów i domów mody na całym świecie. Subkultury stanowią wciąż niewyczerpane źródło inspiracji. Doktorantka dołącza zdjęcia wraz z komentarzami aktualnych, starannie wybranych, różnorodnie zaprojektowanych kolekcji z czytelnie przetworzoną „szkolną inspiracją” oraz przesłaniem projektantów czy wręcz dopasowaniem do mainstreamu drugiej dekady XXI wieku. Cechy te odnajdziemy w dziełach kreatywnego duńskiego duetu Ed Meadham i Ben Kirchhoff, brytyjskiej marki Mulberry, Tommy Hilfigera, włoskich marek Fey, Prada – Miu Miu, Versace, amerykańskich Ralph Lauren czy Michel Kors. Fasony prezentowanych kolekcji, warstwowość, tkaniny i materiały najnowszej generacji, wystylizowane wykończenia ubioru oraz perfekcyjnie dobrane akcesoria mody to propozycje dzieł sztuki użytkowej znakomicie zaprojektowane, zrealizowane, zaaranżowane, stanowiące zaproszenie dla odbiorcy – użytkownika – przyszłego właściciela. Kolekcje spełniają oczekiwania gustów globalnych młodego pokolenia,

a w naszych warunkach - powszechnej okcydentalizacji mody. Autorka dysertacji cytuje Anthony Giddensa *„Środowisko kulturowe i społeczne jest czynnikiem kształtującym naszą tożsamość ale centralne znaczenie ma jednostkowe działanie i dokonywanie wyborów”*. Anna Świątek z dociekliwością odkrywcy i systematycznością naukowca znajduje i prezentuje ślady obecności wizualnej i mentalnej mundurka szkolnego. Są one w wymienionych i opisanych filmach i sztukach teatralnych, krótkich video klipach i teledyskach, tekstach utworów muzycznych, reklamach i spotach, lekturach szkolnych, powieściach i ekranizacjach telewizyjnych, prasie, fotografii i malarstwie, grach komputerowych i stylizacjach lalek – jednym słowem w szeroko pojętej kulturze i popkulturze. Jednakże kluczowym w mojej ocenie jest fakt, że te wszystkie znalezione i rzetelnie opracowane przez doktorantkę tropy mundurka szkolnego dały podstawę do prowadzonego procesu badawczego i analizy wyników ankiety przeznaczony dla wybranej, docelowej grupy nastolatków, dla której jest proponowana kolekcja. Początek badań to 2015r., kontynuacja 2016 – połączona z czasem rozpoczęcia studiów doktoranckich. Autorka deklaruje, jako istotny dla rozwoju swoich twórczych idei: *„(...) trzydniowy wyjazd na Węgry spowodował, że poznałam uczniów kilku klas z liceów i techników Tarnowskich i Krakowskich. Dzielili się oni ze mną swoimi spostrzeżeniami odnośnie ubioru za pomocą mediów społecznościowych”*. Kolejny etap, to przeprowadzenie badania projektowego w formie warsztatów twórczych pt. *„Ubranie na warsztat! Kreatywnie o modzie z młodzieżą”*. Bazą do działań ujawniających twórczo – kreatywny potencjał stał się podkoszulek. W badaniu wzięło udział 16 osób w tym 2 mężczyzn, 12 kobiet, 2 osoby nie utożsamiające się z żadną płcią w wieku od 13 do 17 lat, możemy spodziewać się, że typowych przedstawicieli swojej grupy społecznej. Opracowane przez doktorantkę kwestie poruszane w ankiecie, która stała się elementem dodanym do warsztatów, dotyczyły różnych aspektów mody w kontekście szkoły – miejsca ważnego, w którym respondenci spędzają czas, uzyskują wiedzę, budują więzi społeczne i emocjonalne, kształtują swoją osobowość. Zjawisko to wymyka się jednoznacznej ocenie. Czasy szkolne, to mówiąc eufemistycznie czasy lekkie, bądź czasy trudne na pewno czasy zapamiętane. Doktorantka starannie sformułowała wszystkie zagadnienia nurtujące ankietowaną młodzież dotycząc kruchej relacji nauczyciel – uczeń, ogólnego zainteresowania modą, trendami, stylami, kolorami w ubiorze oraz kontekstu aktualnego postrzegania mundurka czy wybranych stylizacji szkolnych. Anna Świątek uważnie „wysłuchała się” w odpowiedzi, przeanalizowała zgromadzony materiał badawczy, zaprojektowała i zrealizowała swoją kolekcję dając subiektywno – obiektywną odpowiedź – ofertę ubioru „około szkolnego” dla młodzieży. Mam osobiste wrażenie, jako mama trojga dorosłych dzieci, że młodzież pomimo zagubienia czy przytłoczenia ilością i treścią otrzymywanych informacji, niemożnością zahamowania permanentnej potrzeby zmian, osaczenia swobodą wyboru potrafi łatwiej, niż dojrzałe pokolenia dokonywać selektywnego oddzielenia rzeczy, zjawisk i pojęć, które do nich docierają. Najtrudniej radzą sobie z emocjami, także po trudnym okresie izolacji spowodowanym pandemią covid-19. Właśnie w tym miejscu odnajduję najważniejszą wartość dodaną kolekcji, czyli wzbogacenie asortymentów o elementy osobiste, które przymocowane, wszyte, nałożone zespala się odzież z młodym człowiekiem i mogą poprzez dotyk pomóc w sytuacjach stresujących. To podstawa do niewidzialnego dialogu pomiędzy użytkownikiem i jego odzieżą. Krystyna Czerniewska, autorka książki *„Piękno na co dzień – idea i rzeczywistość* pisze *„(...) Szczególną cechą sztuki użytkowej jest zdolność do współżycia z człowiekiem (...) Sztuka użytkowa tak samo jak sztuka czysta może stać się środkiem dopełnienia osobowości człowieka (...)”*. Ubiór, w tym wypadku ubiór szkolny, to punkt odniesienia wokół którego można zbudować na kanwie wzajemnych powiązań i zależności bogaty świat bytów mentalnych i fizycznych. W proponowanych, dostępnych na rynku kolekcjach ubioru, w pierwszej kolejności większość klientów pragnie zaspokoić swoje gusty dokonując oceny walorów zewnętrznych, a następnie sprawdza cenę oraz „warstwę wewnętrzną” odnoszącą się do wygody i higieny, czyli ogląda i dotyka użyte materiały i techniki łączenia. Krytyk i filozof Gillo Dorfles w książce *„Człowiek zwiłokrotniony”* konstatuje *„(...)Przedmioty z zakresu wzornictwa stanowią podstawowy krąg rzeczy, z jakimi współczesny człowiek jest w ciągłym kontakcie (...)”*.

Adam Przedpełski w opracowaniu „Forma i funkcja” wyjaśnia „(...) *Cechy formy użytkowej nie są więc prostym odbiciem aspektów funkcjonalno – użytkowych, ale wynikają również z aspektów natury psychologiczno – kulturowej*”. Kolekcja ubioru mgr Anny Świętek składa się z 19 sylwetek. Ma charakter oversizowy, kapsułowy, wielofunkcyjny, neutralny płciowo, uniwersalny. Najlepiej charakteryzuje cechy asortymentów kolekcji sama autorka: „(...) *Nadają się one do noszenia w szkole, jak i poza nią. Kolekcja jest nieco awangardowa, pełna kolorów i ciekawych rozwiązań projektowych. To propozycja dla młodzieży lubiącej niebagatelne zestawienia kolorystyczne*”. W tym opisie zawierają się wyniki przeprowadzonych badań i indywidualnych rozmów czy wymiana spostrzeżeń w mediach społecznych z wybraną grupą fokusową młodzieży. Istotny stał się dobór materiałów, dodatków, fasonów. Kolekcja zaprasza użytkowników o różnych typach sylwetek i wzroście. Kapsułowość proponowanych elementów mnoży ilość rozwiązań stylizacyjnych, a luźny i pudełkowy charakter form odzieży daje szerokie pole manewru w kreatywności zestawień niezależnie od płci. W swoich działaniach projektowo – realizacyjnych autorka nie bała się eksperymentować, zmieniła wstępną koncepcję, poszukiwała przekonujących dla odbiorców rozwiązań. Umiejętnie wykorzystywała wszystkie atuty ubiorów młodzieżowych, które stanowią, że kolekcja nabrała niepowtarzalnego charakteru, jest „żywa”, daje się modyfikować, skracać, poszerzać, ujawnia sekretne schowki. Rozsunięte zamki ujawniają kieszonki w kontrastowym kolorze podszewki, poszerzają szerokość rękawa czy nogawki spodni. Asortyment bluz, bluzek, koszul, kurtek, spódnic, szortów, spodni uzupełniają kaptury, kieszenie i kieszonki, ocieplają wełniane skarpetki i minetki oraz futrzany kapelusz. Kolorystyka całego zestawu ubioru skupia się na interesująco dobranych fakturach i barwach tkanin: czerni, bieli, oranżu, karminie, indygo, złamanej żółci i lekkim fiolecie. Kolekcja została wzbogacona przez wykorzystanie w formie druku na tkaninach malarskiej dekoracji wykonanej przez jedną z uczestniczek warsztatów zdobienia podkoszulków prowadzonych przez doktorantkę. Motyw ten został użyty w różnej skali i stanowi nie tylko przekonujące uzupełnienie kolekcji ubioru ale ma także psychologiczną wartość w postaci upublicznienia badań naukowych. Konkludując uważam, że mgr Anna Świętek jest doświadczonym i wszechstronnie wykształconym projektantem, mądrym i otwartym na indywidualne traktowanie młodzieży pedagogiem. Posiada wiedzę z różnych obszarów nauki i sztuk projektowych, którą potrafi powiązać i w praktyczny sposób zastosować w prezentowanej dziedzinie sztuki. Zaprezentowała oryginalne rozwiązanie projektu artystycznego prezentując kolekcję autorską ubiorów szkolnych wraz z dodatkowymi elementami psychologiczno – sensorycznymi. Dysertacja teoretyczna prezentowanych zagadnień jest autorską wartością i stanowi wraz z kolekcją nowatorską propozycję artystyczno – projektową. Reasumując, z pełnym przekonaniem zwracam się z prośbą do Rady ds. stopni Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi o nadanie mgr Annie Świętek stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki. Stopień jest nadawany zgodnie z Dz.U z 2018. Poz. 261.